Románia helyét és szerepét a nemzetközi együttműködési folyamatok egyenletében véleményem szerint a globalizáció, a térségbe való beilleszkedés és az Európai Unió regionális és régióközi szintű bővítésének és a többi geostratégiai és gazdasági térséggel való együttműködés kifejlesztéséről szóló stratégiájának meghatározó koordinátái alapján kell felmérni.

Mivel a globalizáció és regionalizáció folyamata megerősödőben van, azt tartom, hogy Romániának felül kell vizsgálnia stratégiai célkitűzéseit a régión belüli együttműködések terén, újragondolva opcióit – egyes területeken saját nemzeti érdekeit véve figyelembe, amelyek az európai és euro-atlanti struktúrákba való teljes beilleszkedést kérik, az anyagi és szellemi javak világméretű körforgásába való gyorsabb bekapcsolódás szükségszerűségének értelmében.

Az ezekkel a törekvésekkel kapcsolatos (kormányközeli intézmények, civil szervezetek, az akadémiai szféra, a párbeszédet, szintézist és javaslattételt elősegítő szervezetek részéről származó) gondolatok figyelembe kellene vegyék a következőket: a globalizáció jelenlegi (politikai-diplomáciai, gazdasági, kulturális és emberi erőforrásbeli) méreteit a maguk kölcsönös függés jellegével, a prioritások kitűzésének javaslatát a két- és többoldalú együttműködések fejlesztése terén, amely prioritások hosszú távú stratégián és nem az ezeket a kapcsolatokat érintő gazdasági-társadalmi helyzet pillanatnyi körülményein alapuljanak, a gazdasági együttműködések hatását, mint amik a régió biztonságát és stabilitását megalapozzák. Ez a jelenség képes az átmeneti időszakot élő országok peremre szorulásának csökkentésére is, amely óhatatlanul fenyeget a világgazdaság főszereplői közötti heves versengés miatt.

Románia XXI. század eleji nemzetközi együttműködési kapcsolatainak fejlesztésére irányuló stratégia állandó értékelése és újraértékelése a nemzetközi kapcsolatok fejlődése bonyolult problematikájának annyival komolyabb áttekintését követeli meg, amennyire azt az észak-atlanti és európai térségek felépítése és méretei megszabják.

A híres és nemzetközileg elismert román diplomata, Nicolae Titulescu szavai szerint, akit a Nemzetek Szövetsége egymás után kétszer elnökévé választott: *A világméretű problémák együtt léteznek az ezeket alkotó regionális problémákkal, az Európának nevezett térség regionális érdekei ezek.*

Románia és Magyarország helye és szerepe a globalizáció és európai integráció keretében állandó elemzés és gondolkozás tárgya kell legyen mind a kormányközeli és civil szervezetek, mind a Román és Magyar Tudományos Akadémia tudományos kutatócsoportjai számára.

Nagy örömömre szolgál azt állítani, hogy mai összejövetelünk is, amelynek célja a globalizáció és a térségbe való beilleszkedés jelenségének meghatározó koordinátáit, és ilyenként Magyarország és Románia EU-s csatlakozását a multidiszciplinaritás fényében vizsgálni, a határok politikai-diplomáciai, gazdasági, tudományos és kulturális-emberi téren történő együttműködés általi felszámolásának szellemében zajlik.

Adópolitikai változások Magyarországon a 2004. évi európai uniós csatlakozás után

BEDŐHÁZI ZITA

A méltányos és hatékony adózás a közgazdaságtan egyik örökös vitatémája. Az adózással kapcsolatos vitákat az elmélet két rendezőelvhez kötötten igyekszik megoldani. Ez első a haszonelvű megközelítésre épül, a második az egyéni és társadalmi szereplők kiegyensúlyozását tartja szem előtt. A vitához hozzájárul az, hogy a gazdasági funkciók egy része újabban a hazai vállalkozások nemzetközi piaci versenyben való helytállásához szükséges infrastruktúrafejlesztési és pénzügyi támogatási feladatokat jelent. Az adórendszer olyan jövedelmeket is elvon a vállalkozásoktól, amelyeket – a funkciójuk szerint – akár ott is hagyhatna, a vállalkozásokra bízva. Sokan azt az álláspontot képviselik, hogy a helyben is ellátható funkciók állami közvetítése (alapok elvonása és újraelosztása) nem mindig hatékony.

A fejlett országok adórendszereinek sajátosságai szerint Magyarország az átlagnál magasabb adóterhelésű országok közé tartozik. Ahhoz, hogy a magyar nemzetgazdaság versenyképességét előmozdító adómérséklési és szerkezet-átalakítási lépéseket meg lehessen tenni, e rendszerek reformjára volt szükség. Ezt célozza meg a „száz lépés program” néven ismertté vált reformcsomag 13 lépéses adócsökkentési tervezete.

Az optimális adózásra vonatkozóan a szakirodalom két fő rendezőelvet különböztet meg:

1. Az embereket a társadalmi tevékenységből várhatóan rájuk váró haszon arányában kell megadóztatni;

2. Az adóztatást úgy kell megvalósítani, hogy az adózók kívánatos megosztásához vezessen, vagyis a piac által determinált jövedelmek méltányos és egyenlő társadalmi újraelosztásához vezessen.

Az ilyen elvek a gyakorlatban azonban nehezen megvalósíthatók. Nem válik könnyebbé az adott feltételek, célok és körülmények között a megfelelő adószerkezetre és terhelési szintekre vonatkozó döntések meghozatala, sem ezek elfogadtatása. Az utóbbi néhány évtizedben az állam által elvont jövedelmek engedményezésének és újraelosztásának kialakult egy újabb funkciója, az adóversenyhez vezető protekcionista funkció. A XXI. század elejére már a piaci verseny nemzetközi méretűvé válásával jár együtt. Ezzel viszont a nemzetközi együttműködés továbbfejlesztésének egyik feltételévé válik az adóversenyek korlátozása, vagyis a nemzeti adórendszerek adott integráción belüli harmonizációja.

Az EU által elvárt adóharmonizációs lépéseket, illetve a tervbe vett adóreformokat úgy célszerű meghozni és ütemezni, hogy a változtatások közben is elősegítse a hazai vállalkozások versenyképességének fennmaradását. Az ilyen feladat megoldásához mindenekelőtt a hazai és nemzetközi adórendszerek sajátosságainak, különbségeinek tisztánlátására, a reformintézkedések során történő számításba vételére van szükség. Emellett, mivel az adóterhelés növelése a nemzetközi tendenciák miatt nem járható út, arra is szükség van, hogy előzetesen, nemzetközi összevetésben is vizsgálatnak vessük alá az állam által ellátott funkciók színvonalát és továbbfejlesztési szükségleteit, más szavakkal az adóbevételek hatékony felhasználását.

A különböző országok adórendszereinek nemzetközi összehasonlítását és változásaik megfigyelését a megtermelt GDP egységére vonatkoztatott adóterhelés arányára építve végzik el. Emellett az adóterhelés szerkezetét vizsgálják, vagyis azt, hogy a különböző adónemeket mely tényezők (munka, jövedelem, vagyon) alapján vetik ki. Ennek ismeretében megítélhető, hogy egy-egy ország, ágazat vagy termékcsoport nemzetközi versenyképességét mennyire segítik vagy nehezítik az adórendszer egyes elemei.

A fejlett OECD országok 2000. évi adózási szerkezetének és adóterhelési mutatóinak vizsgálata alapján, az adóterhelés nagysága szerint ezen országok öt csoportba sorolhatók (1. sz. táblázat):

Adóterhelési sávhatár	Az adóterhelés nagysága	Az adóterheléssel jellemezhető országok
Alacsony	< 30 %	USA, Japán
Mérsékelt	30,1 – 35,0 %	Írország, Portugália, Lengyelország
Közepes	35,1 – 40,0 %	Görögország, Nagy-Britannia, Németország, Spanyolország, Magyarország, Csehország, Szlovákia, OECD átlag
Magas	40,1 – 46,0 %	Belgium, Hollandia, Luxemburg, Olaszország, Franciaország, EU 15 - átlag
Nagyon magas	> 46,1 %	Dánia, Finnország, Svédország

1 táblázat: Adóterhelési csoportok a GDP százalékában meghatározva

Megállapítható, hogy a vezető piacgazdaságok között is jelentős adóterhelési különbségek vannak, erős adóverseny folyik. Ez nemcsak az adóterhelési szint különbségében mutatható ki, hanem az adószerkezeti jellemzőkben is (2. sz. táblázat).

Az USA és Japán adóterhelése olyan szerkezeti arányok mellett alakult ki, amelyben a legfontosabb adóbevételi forrásokat a közvetlen adók jelentik, a közvetett adózás súlya viszonylag alacsony. Az USA-ban az a tendencia ismerhető fel, hogy a vállalatok adóterhelése – a versenyképesség növelése érdekében – egyre kisebb. A közvetlen adók nagyobbik részét – majdnem 70%-ot – ezért nem a vállalatokra, hanem a munkavállalókra terhelik. Az egyéb adók között az egyik legfőbb tételt a vagyonadó jelenti. A belső fogyasztás érdekében a termékeket és szolgáltatásokat terhelő közvetett adók súlya – amelyen belül az általános fogyasztási adó a domináns – relatíve alacsonynak tekinthető (15,7%). Ezeket a jellemzőket a szakirodalom egy tiszta piacgazdaság adózási etalonjának tekinti (3. sz. táblázat).

A reform elkerülhetetlenségét mutatta az is, hogy az állami működési költségek, ha mérsékelten is, de az utóbbi években emelkedtek Magyarországon. Eközben a jóléti kiadások hányada fokozatosan csökkent, ennek aránya jelenleg a GDP értékének mindössze 12,9%-a. Az államháztartási hiány azért tűnik az eredményekkel összehangolatlannak, mert az államháztartási szolgáltatás színvonala csak néhány elemében éri el a jelenleg fejlett uniós országok nívóját. Ezt tanúsítják a Világbank által összeállított és hat kormányzati eredményességi jelzőszámot tartalmazó közvélemény-kutatási, valamit neves nemzetközi szervezet rendszeres felméréseire alapozott pontozásos értékelési rendszer eredményei is. Az értékelési kritériumok között

Jellemző	Személyi jövedelemadó	Társasági adó	Munkavállalói szociális járulék	Munkaadói szociális járulék	Termék és szolgáltatási adók	Egyéb adók
Alacsony	< 20 %	< 7 %	< 6 %	< 10 %	< 20 %	< 5 %
Mérsékelt	20,1 – 25,0 %	7,1 – 9,0 %	6,1 – 8,0 %	10,1 – 14,0 %	20,1 – 25,0 %	5,1 – 8,0 %
Közepes	25,1 – 30,0 %	9,1 – 10,0 %	8,1 – 10,0 %	14,1 – 19,0 %	25,1 – 30,0 %	8,1 – 10,0 %
Magas	30,1 – 35,0 %	10,1 – 13,0 %	10,1 – 14,0 %	19,1 – 25,0 %	30,1 – 35,0 %	10,1 – 12,0 %
Nagyon magas	> 35,1 %	> 13,1 %	> 14,1 %	> 25,1 %	> 35,1 %	> 12,1 %

2. táblázat: Adószerkezeti jellemzők meghatározása (összes adóbevétel = 100)

Ország, országcsoport	Személyi jövedelemadó	Társasági adó	Munkavállalói járulékok	Munkaadói járulékok	Termék és szolgáltatási adók	Egyéb adók
EU 15	25,6	9,2	9,5	15,6	30,0	10,1
USA	42,4	8,5	10,2	11,9	15,7	11,3
Japán	20,6	13,5	14,2	18,6	18,9	14,2
Csehország	12,7	9,8	10,0	28,3	32,0	7,2
Magyarország	18,6	5,7	5,4	23,6	40,5	6,2
Lengyelország	23,2	6,9	0,0	29,4	36,6	3,9
Szlovákia	10,0	8,3	7,7	24,2	36,6	3,9
OECD-átlag	26,0	9,7	7,9	14,7	31,6	10,1

Forrás: OECD in Figures, 2002

3. táblázat: Néhány fejlett (OECD) ország 2000 évi adószerkezetének jellemzői

megjelenő szavahihetőség, a kormányzat hatásfoka, a korrupció ellenőrzöttsége kritériumoknak értelmében meghozott intézkedések az utóbbi néhány évben Magyarország relatív helyzetét a többi újonnan csatlakozott országok soraiban megingatta, ezért a szakemberek egyre nyomatékosabban sürgették a már többször meghirdetett, de rendre elhalasztott államháztartási reformot.

A magyarországi kormány 2005. szeptember 19-én 13 lépésből álló adócsökkentési programot terjesztett elő a 2006–2010-es időszakra. A program célja a közteherviselés igazságosabbá tétele, a lakosság és a vállalkozói szféra adóterheinek csökkentése, és ezáltal a gazdaság versenyképességének, jövedelemtermelő képességének javítása, az adóalap bővítése, a fekete- és a szürkegazdaság kifehérítése.

A program a fontosabb adónemeket érinti. A társadalombiztosítási járulékkal több intézkedés is foglalkozik.

A program ezermilliárd forint államháztartási bevételcsökkenést eredményez, a kormány szándéka szerint egyenlően megosztva azt a lakosság és a vállalatok között. Az előzetes számítások szerint a minimálbér emeléséből valamint a forgalom kifehéredéséből származó többletbevétel elérheti a 200 milliárd forintot. Így a programok hatása az államháztartásra 800 milliárd forint lehet. Ezt hatékonyabb államigazgatási működéssel, európai uniós források felhasználásával és a gazdaság éves növekedéséből származó többletbevétellel tervezi kompenzálni a kormány. A tervezet öt évre szól (4. sz. táblázat).

Adónem	2006	2007	2008	2009	2010
Általános forgalmi adó	1.				
Személyi jövedelemadó	2.	3.	4.	5.	6.
Társasági adó	7.				
Iparűzési adó	8.		9.		
Társadalombiztosítási járulékok	10.	11.		12.	
Luxusadó	13.				

4. táblázat: Az ötéves adócsökkentési program 13 lépése

Az általános forgalmi adót érintő változás: 2006 januárjától a kulcs 25 százalékról 20 százalékra csökken. Ezáltal a lakosság fogyasztásának felét kitevő termékek és szolgáltatások ára 4 százalékkal csökken. Nem lesz olcsóbb viszont a cigaretta, az alkohol és a gépkocsi, mert az ÁFA csökkenését a jövedéki és a regisztrációs adó ellentételezi. A számítások szerint az ÁFA-csökkentés egyenlegében 166 milliárd forinttal növeli a lakosság vásárlóerejét, azaz ennyi bevételről mond le az állam az állampolgárok javára.

A személyi jövedelemadót érintő változás: 2006-ban a személyi jövedelemadó felső kulcsa 38 százalékról 36 százalékra csökken, a 18 százalékos kulcs határa 1500 ezer forintról 1550 ezer forintra emelkedik. A családtámogatás át-

alakítását és a kedvezmények változását figyelembe véve 2006-ban 66 milliárd forinttal kell kevesebb személyi jövedelemadót fizetniük az állampolgároknak.

2007-re évi 150 ezer forintos adótábla sávhatár-emelést irányzott elő a kormány, vagyis évi 1700 ezer forintig a 18 százalékos ÁFA-kulcs alapján fizetendő az adó.

Meghatározott betétösszegeken felül 10 százalékos adót kell fizetni a kamat és a tőzsdei árfolyamnyereség után. Ötvenezer forint alatti kamat- és árfolyamnyereség után nem kell fizetni adót. Az árfolyamnyereség megállapításánál az adóévi nyereséggel szemben az ugyanaz évi veszteség, költség beszámítható. Az adóévre összesített veszteség két évre elhatárolható. A változások egyenlegeként 30 milliárd forinttal csökken az állampolgárok adóterhe.

2008-ban a 18 százalékos ÁFA-kulcs 1900 ezer forintnyi éves jövedelem után fizetendő. Ezáltal valamint a már adóköteles kamatadó-bevételeket is figyelembe véve újabb 30 milliárd forinttal csökken a személyi jövedelemadó-teher.

2009-ben ismét emelkedik az adótábla sávhatára, 2300 ezer éves jövedelemig a 18 százalékos adókulcsot alkalmazzák. A várható béremeléseket is figyelembe véve az akkori átlagkeresetnek már egyetlen forintja sem fog a felső kulcs alapján adózni. A személyi jövedelemadó-terhek 84 milliárd forinttal csökkennek.

2010-ben, az eurózónához való csatlakozás tervezett évében, az adótábla sávhatára 700 ezer forinttal emelkedik. 3 millió forintnak megfelelő euróig az állampolgárok a 18 százalékos adókulcs szerint adóznak. Egységessé válik valamennyi jövedelem adóterhe: az elkülönülten adózó jövedelmek mai 25 százalékos kulcsa 18 százalékra csökken; a kamat és árfolyamnyereség adója 18 százalékra emelkedik. A változások együttes hatásaként a személyi jövedelemadó-teher 141 milliárd forinttal csökken.

A *Világgazdaság* (2005 szeptember 20., 3. o.) számításai szerint a személyi jövedelemadó-változások a jövedelemskála minden pontján közel azonos mértékben csökkentik a terhelést, a legjobban az átlagkeresetűek járnak (havi bruttó 140–150 ezer forintos bérnél 2,4 százalékpontnyi az adóterhelés mérsékelése).

A társasági adót érintő változás: 2006-ban 5 millió forint adóalapig 10 százalékra csökken a társasági adókulcs. Ezt azok a vállalatok vehetik igénybe, amelyek alkalmazottaik után legalább a minimálbér kétszerese után fizetnek járulékot, és más adókedvezményt nem vesznek igénybe. Az adóalap-kedvezmény 13 milliárd forinttal csökkenti a vállalkozások terheit.

Az iparűzési adót érintő változás: 2006-tól az iparűzési adó (a mai 50 százalék helyett) 100 százalékban levonható a társasági adó alapjából. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozásokat a kivetett 2 százalékos iparűzési adóból ténylegesen 1,68 százalék terheli, 0,32 százalékot az állam átvállal. Az intézkedések 18 milliárd forinttal csökkentik a vállalkozások adóterhét. 2008-ban megszűnik az iparűzési adó, amely további 145 milliárd forinttal csökkenti a vállalkozások adóterheit.

A társadalombiztosítási járulékokat érintő változások: 2005 novemberében a 3450 forintos tételes egészségügyi hozzájárulás 1950 forintra csökken, 2006 novemberében megszűnik. Az egészségügyi kiadásokhoz való méltányos hozzájárulás jegyében szélesedik a járulékalap. Az intézkedések együttes hatásaként a munkáltatók járulékterhei 42 milliárd forinttal csökkennek. 2007-ben 29 százalékról 26 százalékra csökken a munkáltatók által fizetett társadalombiztosítási járulék mértéke. Ez valamint az előző évben megszüntetett tételes egészségügyi hozzájárulás által 240 milliárd forinttal csökken a vállalkozások társadalombiztosítási terhe. 2009-ben a munkáltatók tb. járuléka 26%-ról 24%-ra csökken, a béreket terhelő összes járulék mértéke pedig 33,5%-ról 28,5%-ra. Ez 110 milliárd forinttal csökkenti a vállalkozások terheit.

2006-tól a 100 millió forgalmi érték feletti ingatlan után a 100 millió feletti rész 0,5%-nak megfelelő összegű éves adót kell fizetni. A luxusadónak nevezett új adónem 5 milliárd forint többletterhet jelent az ilyen ingatlanok tulajdonosainak. A bevételt az önkormányzatok kapják.

Következtetések

A szakemberek egyetértenek abban, hogy Magyarországon az (amúgy világszinten egyik legmagasabbnak számító) áfa mérséklése helyes lépés, mert anélkül növeli a lakossági vásárlóerőt, hogy azzal megterhelné a vállalatokat. A személyi jövedelemadó a lakosság szempontjából egyértelműen kedvező, mert növeli a foglalkoztatottak reálkeresetét. A luxusadó a fejlett uniós országokban az adóreformok finanszírozásának részét képező vagyonadóként jelenik meg. Jelenlegi hátránya kidolgozatlansága, mert még nem lehet előre látni kivitelezhetőségét és eredményességét. Az adóreform fedezeteként a kormány a minisztériumok (esetleg az önkormányzatok) folyó költségvetési kiadásainak további lefaragását, valamint az egyszeri költségvetési kiadások, nevezе-